

# Oskulden och Iisakki Järvenpää



SAMLARKNIVEN - EN ARTIKELSERIE AV ANDERS HALLDÉN

Oskulden jag skall skriva om är nedkommen i Finland på Kauhava Puukkotehdas år 1899. Översatt till svenska betyder puukkotehdas knivfabrik. Fabriken grundades 1898 och tillverkade knivar fram till 1939. Som produktionsansvarig, eller kanske hellre verkställare, lyckades man år 1899 anställa en viss Iisakki Järvenpää.

Denna vackra, orörda och rena lyxkniv som du ser på bilden är i mycket hög klass och med hundra procents säkerhet kan man utgå ifrån att Iisakki Järvenpää varit inblandad i tillverkningen, speciellt med tanke på att han precis börjat som ansvarig för produktionen. Han har arbetat med kniven och han har berört den... Kniven, som mäter 25 cm i slidan, är gjord för att hängas på festkläderna, en smyckekniv eller staskniv som våra norska vänner kallar typen.

Iisakki Järvenpää arbetade på fabriken fram till 1904. Vem var då denna man som är en av världens kändaste knivmakare? Iisakki föddes i Kauhava socken 1859 och 20 år gammal började han med knivtillverkning. Redan från början använde han näver till skaftet och efter några år, 1881, började han göra egna blad. Något år efter detta började han och flera andra att etsa bladen med tillverkarens namn och tillverkningsorten Kauhava. På en kniv från 1887 kan man se att modellen under tjugo år varit ganska oförändrad. Svart och röd slida med pressat mönster, kniv, som var smal och smacker till modellen, rött näverskaft dekorerad med trådintarsia och vackra smäckra och generösa mässingsbeslag prydda med smakfull trembling. Ett knivblad som är vackert befriat från blodränna, något som man för övrigt började med 1905 och som var ett krav för amerikanska marknaden. För att göra en lång historia kort så startade Iisakki efter

verkmästarjobbet egen tillverkning. 1919 tog hans söner över tillverkningen och fortfarande idag, 130 år senare, tillverkas knivar på troligen världens äldsta knivfabrik, Iisakki Järvenpää OY.

För att återgå till Oskulden. En hästhuvudkniv som aldrig använts, kniven i absolut nyskick, slidan har bara några små skavmärken och den är 110 år gammal! Beslag i nysilver, intarsia gjord av över hundra små mässingstrådar. Som kronan på verket, det vackra hästhuvudet, gjutet, filat och graverat.

De finska knivarnas prydning i form av ett sådant hästhuvud är värt några rader och funderingar. Kredit för att ha designat hästhuvudet har en annan känd knivmakare från denna tid, Juho Kustaa Lammi. Juho fick förfrågan av en kavalleriofficer om att göra en ridpiska krönt med ett hästhuvud. Detta blev så bra att Lammi började montera sådana på sina knivar. Detta spred sig och de flesta knivmakare och knivfabriker i trakten ”stal” idén. Iisakki Järvenpää OY tillverkar fortfarande flera modeller med hästhuvuden.

Titta nu på bilden på nästa sida och se vad som hänt med hästhuvudet. Det äldsta huvudet, som sitter på Oskulden överst, har ett exakt likadant huvud som det som sitter på en kniv från 1891, därför utgår jag ifrån att detta är från samma gjutmodell som den Juho gjorde någon gång på 1880-talet. Som framgår av bilderna på de tre hästhuvudknivarna så har en utveckling mot ett förenklat hantverk skett.

Kniven i mitten är också från Kauhava Puukkotehdas men tillverkat 30 år senare, fortfarande ser man det goda hantverket, hästen har dock rest på huvudet och det har



Den övre kniven, Oskulden, är tillverkad på 1880-talet, den i mitten 30 år senare och den nedersta ytterligare 50 år senare

minskat i storlek. Fortfarande finns det en graverad man men nu bara på en sida och detaljerna har blivit färre. Skaftet är nu av galalit, senare på 1900-talet gjordes det av plast.

Den nedre kniven som är tillverkad av Iisakki Järvenpää OY, ytterligare 50 år senare, har fått tillbaka näverskaftet, men utan någon dekor. Hästhuvudet har tappat nästan alla detaljer vilket möjliggjort en betydligt enklare gjutning utan något större efterarbete. Detta huvud har en enkel tremblering som man på ena sidan, men lika ofta saknas denna. Något som också framgår och som är värdefullt att veta vid tidsbestämning av en puukko är att holkarna minskat väsentligt i höjd och dekoration.

Nu förstår vi alla, även jag, att arbete kostar pengar och att tillverkningen måste förenklas för att knivarna skall kunna nå ut på marknaden. Samtidigt så förstår vi som har en förkärlek till äldre knivar att uppskatta ett hantverk

som gjordes med primitiva verktyg och maskiner, med dålig belysning, men med hög känsla för form och dekor som resulterade i knivar som ännu håller världsklass.

Har du synpunkter eller vill kommentera artikeln så maila mig, du kan också besöka min knivsajt som innehåller bilder på hundratals vackra finska knivar.

**[www.cultur.nu](http://www.cultur.nu)** och **[anders@cultur.nu](mailto:anders@cultur.nu)**

*Källor: Suuri Puukkokirja – Timo Hyttinen, Collectable Knives of Finland – Lester Ristinen, En Finsk Knivlegend av Pentti Turunen – Norska Knivbladet nr3 2002.*

